

DE GALERES CATALANES DEL SEGLE XV

Núria COLL

Les referències documentals sobre les denominacions de les galeres són molt inferiors a les notícies conservades respecte a les mateixes; en efecte, generalment eren enregistrades, no pel seu nom, sinó pel del patró, en algunes ocasions, del propietari. Aquesta circumstància obliga a no pretendre treure conclusions de la quarentena de noms aplegats en el present article, els quals ressenyaré seguint l'ordre alfabètic, amb precisions cronològiques. Es pot dir que totes les galeres estaven sota advocació celestial, una, doble o triple; en aquest darrer cas sempre encapçalada per la Mare de Déu. La primera ressenyada és una excepció.

1. *Iherusalem*. Galera bastarda feta construir a la drassana de Barcelona poc abans del mes de maig de 1447 per Antoni de Vilatorça. El nom és totalment insòlit i potser tindria relació amb els propòsits de Creuada per l'alliberament de Jerusalem d'Alfons el Magnànim en aquesta època.

2. *Sant Antoni i Santa Brígida*. Galera venuda a Càller l'any 1413 per Pere Barral, mercader barceloní.

3. *Sant Antoni i Santa Elisabet*. Galera sotil pertanyent al General de Catalunya citada el 1470.

4. *Sant Antoni i Sant Miquel*. Galera de Joan Berenguer Torà, 1462. Una quarta vegada es repetirà el nom de Sant Antoni, preçedit de Sant Berenguer.

— *Santa Bàrbara*. Apareixerà després de Sant Miquel.

5. *Sant Berenguer i Sant Antoni*. Galera bastarda propietat del General de Catalunya, deixada en préstec l'any 1438 per estar al servei del rei. Única menció del primer d'aquests sants, tant freqüent com a patronímic.

6. *Sant Bernat*. Galera del General de Catalunya lliurada en préstec a Galceran de Requesens, qui la restituí el 1453.

7. *Sant Bertran*. Galera bastarda també del General de Catalunya, presta-

da a Francesc Dez-Valls, al servei del rei, i a Joan de Torrelles, cavallers, el 1439 i 1448, respectivament.

— *Santa Brígida*. Ha estat citada més amunt precedida de Sant Antoni.

8. *Sant Carles*. Galera sotil del General de Catalunya, qualificada de nova el 1470, en temps de la guerra civil catalana. Segurament deuria el nom al príncep Carles de Viana, venerat com a sant pels adversaris del rei Joan II d'Aragó.

9. *Santa Caterina i Sant Narcís*. Galera sotil de la mateixa institució, 1470.

— *Sant Celedoni*. Serà citat més endavant precedit de Santa Maria; com

— *Santa Clara*, que seguirà a Sant Elm.

10. *Sant Cristòfor*. Galera grossa patronejada pel comte de Trivento i prestada amb altres set pel General de Catalunya a Alfons el Magnànim el 1419. Poc comú com a patronímic, l'advocació d'aquest sant es fonamentaria en la llegenda que ha motivat la seva elecció com a patró dels xofers.

— *Santa Elena*. Serà mencionada precedida de Sant Francesc.

— *Santa Elisabet*. Ho ha estat acompanyada de Sant Antoni.

11. *Sant Elm i Santa Clara*. Galera sotil del General de Catalunya, 1470. El patró dels navegants es repetirà precedit de Santa Maria.

12. *Santa Eulàlia*. Galera pertanyent a Barcelona. Tradicionalment una de les galeres de la ciutat portava el nom de la seva patrona; l'exemple escollit aquí és de 1462.

13. *Santa Eulàlia*. Galera grossa del General de Catalunya, prestada al rei el 1419 i patronejada per Gonzalo de Monroy.

14. *Sant Francesc i Santa Elena*. Galera sotil del General de Catalunya, 1470. El primer serà citat tres vegades més: precedit de Santa Maria; Santa Maria i Sant Joan i, finalment, Sant Salvador.

15. *Sant Guillem i Sant Narcís*. Galera grossa del General de Catalunya, de la qual es pot seguir l'activitat durant vint-i-cinc anys; la primera notícia coneguda és de 1425. El patronímic Guillem, tan corrent entre els catalans, no sembla haver tingut igual acceptació com a protector de galeres.

— *Sant Joan*. Aquest nom, que tants problemes provoca quan es tracta d'establir genealogies, només serà citat dues vegades, sempre precedit de Santa Maria; en una d'elles, seguit de Sant Francesc. Possiblement aquesta carència sia deguda a manca d'informació; car, consultant una llista de naus, apareix una dotzena de vegades.

— *Santa Joana*. Més endavant serà citada precedida de Santa Maria.

16. *Sant Jordi*. Galera sotil de 29 bancs del General de Catalunya, prestada al rei el 1419; patró, Antic Parera.

17. *Sant Jordi i Santa Tecla*. Galera sotil del General de Catalunya, construïda durant els anys de la guerra civil catalana, en la qual prestà servei contra el rei Joan II d'Aragó. El patró de Catalunya serà mencionat una tercera vegada precedit de Santa Maria.

18. *Sant Llorenç*. Galera grossa del General de Catalunya, l'activitat de la qual està comprovada de 1426 a 1445.

19. *Sant Marc*. Galera de la ciutat de Barcelona que l'any 1454 estava a la drassana i s'afirmava que feia més de trenta anys que no navegava ni podia servir per a res.

20. *Santa Maria*. Galera grossa, patronejada per Jaume de Galiana, ciutadà de Mallorca, el 1442. La Verge Maria és l'advocació més repetida.

21. *Santa Maria de la Mercè*. Galera bastarda comprada pel General de Catalunya als hereus «d'en Fogaçot», probablement Jaume, patró de galera el 1415; quatre anys més tard era prestada al rei i la patronejà Gutierre de Nava.

22. *Santa Maria de Montserrat*. Galera sotil del General de Catalunya, designada nova el 1458, i activa sis anys després.

23. *Santa Maria Mare de Déu*. És el nom de la galera grossa patronejada per Joan Llull junior el 1436, sovint citada pels historiadors a partir de Capmany.

24. *Santa Maria i Sant Celedoni*. Galera bastarda comprada pel General de Catalunya a mossèn Francesc Ça-Sala, cavaller domiciliat a Barcelona el 1450.

25. *Santa Maria i Sant Elm*. Galera grossa que Pere de Prexana patronejava el 1442 i 1445; amb tota probabilitat, també un any abans i després.

26. *Santa Maria i Sant Francesc*. Galera del General de Catalunya. La patronejà Galceran de Requesens el 1439 i fou lliurada en préstec al noble Francesc Galceran de Pinós el 1453.

27. *Santa Maria [i] Sant Joan*. Galera sotil del General de Catalunya, que l'armà i confià al donzell Pere Benet d'Esplugues per defensar el Principat l'any 1462.

28. *Santa Maria, Sant Joan i Sant Francesc*. Galera grossa que el 1439 es construïa a Cotlliure.

29. *Santa Maria i Santa Joana*. Galera grossa, de Joan Bertran (1462).

30. *Santa Maria i Sant Jordi*. Galera patronejada per Joan Bertran, mercader mallorquí, varies vegades, per exemple, l'any 1460.

31. *Santa Maria i Sant Miquel*. Galera grossa del General de Catalunya concedida en préstec el 1436 a Lluís Sirvent, qui la patronejà alternant-se amb el seu germà Jofre.

32. *Sant Menat*. Galera grossa del General de Catalunya, de perllongada activitat, constatada del 1424 al 1447.

33. *Sant Miquel*. Dues vegades una galera portant aquesta denominació fou deixada en préstec pel General de Catalunya a Alfons el Magnànim: el 1419 es tractava d'una galera sotil de 29 bancs, patró Lluís Carbonell, cavaller i diputat de València; de la lliurada el 1431 s'ignoren les característiques, però era segurament la mateixa galera i probablement encara la Sant Miquel qualificada de vella els anys 1457 i 1459.

34. *Sant Miquel*. Galera de 28 bancs, la meitat de la qual era venuda per Joan de Cardona, majordom major de Carles de Viana, el 1459.

35. *Sant Miquel i Santa Bàrbara*. Galera sotil del General de Catalunya, 1470. Anteriorment l'arcàngel ha estat citat precedit de Sant Antoni i de Santa Maria.

36. *Sant Narcís*. Galera bastarda del General de Catalunya, prestada a Joan de Junyent, ciutadà barceloní, per armar-la al servei del rei el 1439 i dos anys després a Gabriel Ça-Plana. El patró de Girona ha estat mencionat precedit de Santa Caterina i de Sant Guillem.

37. *Sant Pau*. Galera de 29 bancs del General de Catalunya, prestada al rei el 1419; la patronejà Joan Martínez de Lana, cavaller de València. Es repetirà el nom del sant precedit de Sant Pere.

38. *Sant Pere*. Galera bastarda de 30 bancs prestada igualment al rei per aquesta institució i mateix any; en foren patrons el noble Huc de Mur i Manuel Díaz, cavaller de València. Sis anys més tard, una galera del General portant idèntic nom tornava a Barcelona provinent de Siracusa.

39. *Sant Pere i Sant Pau*. Galera sotil del General de Catalunya, 1470. El segon ha estat citat unes línies més amunt.

40. *Sant Salvador*. Galera grossa del General de Catalunya, lliurada en préstec el 1438 per sis anys i que naufragà abans de complir-los. És l'única advocació divina; consultant noms de naus, he trobat també *Sant Esperit i Santa Trinitat*.

41. *Sant Salvador i Sant Francesc*. Galera bastarda del General de Catalunya, lliurada en préstec el 1438 a Galceran de Requesens, batlle general de Catalunya, i posteriorment, 1440, a Joan de Cardona i de Prades, per tenir-la cinc anys al servei del rei.

— *Santa Tecla*. La patrona de Tarragona ha estat citada abans precedida de Sant Jordi.

42. *Santa Victòria*. Galera bastarda del General de Catalunya, beneïda el 1415; molt probablement és la d'aquest nom prestada a Alfons el Magnànim quatre anys més tard, tenint com patró Bernat de Vilaragut, cavaller. Dues vegades més una galera Santa Victòria de la mateixa institució fou deixada en préstec: el 1439 a Antoni de Vilatorra i Gabriel Ça-Plana, tres anys al servei del rei: —sembla que es tractava de la mateixa, car s'indica el tipus, bastarda—, i finalment el 1452 a Jeroni Batlle, de Perpinyà.

1. Arxiu de la Corona d'Aragó, Generalitat (en endavant, ACA, Gen.), N. 474, fol. 54 v.; Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (en endavant, AHPB), B. Bastat, Tercium manuale comune, 1446-1447; fol. 57 v.
2. ACA, Gen., N. 658, fol. 33 v.
3. ACA, Gen., G. 132/3, fols. 124-127 v.
4. Ibidem, fols. 50 i 141.
5. ACA, Gen., N. 470, fol. 38 v.
6. ACA, Gen., G. 132/2, fol. 237.
7. ACA, Gen., N. 470, fol. 50 v.; N. 474, fol. 130.
- 8 i 9. Cf. n. 3.
10. ACA, Gen. G. 132/1, fols. 1-60. Les altres set galeres corresponen als números 13, 16, 21, 33, 37, 38 i 42.
11. Cf. n. 3.
12. ACA, Gen., G. 132/3, fol. 59.
13. Cf. n. 10.
14. Cf. n. 3.
15. *Dietari de la Deputació del General de Catalunya*, vol. I, Barcelona 1974, p. 73, 75, 76; ACA, Gen., N. 470, fol. 27; G. 132/2, fol. 136.
16. Cf. n. 10.
17. Cf. n. 3; ACA, Gen. G. 132/3, fol. 115; reg. 480, fol. 134.
18. AHPB, B. Pi, *Vigesimum nonum manuale comune*, 1426: 17.I; A. Brocard, *Manualis quinquagesimi septimi*, 1445: 30.I.
19. Arxiu Històric de la ciutat de Barcelona, *Deliberacions*, 1452-1454, fol. 180.
20. AHPB, A. Brocard, *Manualis quinquagesimi tercii*, 1442-1443: 29.X.1442.
21. Cf. n. 10; JACQUELINE GUIRAL, *Course et piraterie à Valence de 1410 à 1430*, «Anuario de Estudios Medievales» 10 (1980) 760.
22. ACA, Gen., G. 132/3, fols. 5 v., 79 i 105.
23. ACA, Gen., N. 470, fol. 29.
24. ACA, Gen., G. 132/2, fols. 150 bis, 151.
25. AHPB, A. Brocard, *Manualis quinquagesimi primi*, 1442, fol. 81 v.; *Manual de poderes*, 1443-1445: 17.VI.1445.
26. AHPB, A. Brocard, *Libri secundi procuracionum et protestacionum*, 1438-1439, fol. 104; ACA, Gen., G. 132/2, fol. 123.
27. ACA, Gen., G., 132/3, fol. 66.
28. ACA, Gen., N. 648, fol. 44; N. 470, fol. 63.
29. ACA, Gen., G., 132/3, fols. 44 i 45.
30. AHPB, E. Mir, *Manuale vicesimum quartum contractuum comunium*, 1460: 13.XI.
31. ACA, Gen., N. 470, fol. 27.
32. *Dietari*, I, págs. 70, 72, 74, 77, 79, 120 i 128; ACA, Gen., N. 474, fol. 91 v.
33. Cf. n. 10; *Cortes de los antiguos reinos de Aragón y de Valencia y principado de Cataluña* publicadas por la Real Academia de la Historia, tomo XVII, Madrid, 1913, págs. 353, 354; ACA, Gen., G. 132/3, fols. 30, 33, 36 i 29.
34. AHPB, B. Costa (mayor), *Tercium decimum manuale*, 1459-1460: 5.IV.1459.
35. Cf. n. 3.
36. ACA, Gen., N. 470, fol. 52; ANTONIO Mª UDINA ABELLÓ, *Los costes de las galeras en el siglo XV. La galera «Sant Narcís», destinada a las comunicaciones con Italia*. «Anuario de Estudios Medievales» 10 (1980) 737.
37. Cf. n. 10.
38. Cf. n. 10; *Dietari*, I, pág. 75.
39. Cf. n. 3.

40. ACA, Gen., N. 469, fol. 36; N. 474, fol. 88.
 41. ACA, Gen., N. 469, fol. 37; G. 132/2, fols. 14, 104 i 268; N. 470, fol. 111 v.
 42. *Dietari*, I, pág. 22; Cf. n. 10; ACA, Gen., N. 470, fol. 52 v.; G. 132/2, fols. 127 i 216.

MALNOMS DELS TRABUCAIRES

El llibre de A. F. MARE, *Crimes et mort des Trabucayres ou les Bandits espagnols en Roussillon (1840-1846)*, París 1968, fou redactat partint de la documentació processal existent als Arxius dels Pirineus Orientals, Perpinyà. Proporciona els noms i malnoms (amb grafies franceses que hem corregit quan ens han semblat evidentment errònies) dels processats i llurs còmplices, d'ambdues bandes del Pirineu.

Joan SIMON o SIMÓ, dit *Colluspiné*, dit *Tocabens* (nascut a St. Martí de Sentfores).
 Geroni ICAZES, dit *Llaurenç* (o Geroni CASES?) (nascut a Tortosa).
 Josep BALMES, dit *Sagal*, dit *Menut*, dit *Verdaguer* (nascut a Sant Gregori).
 Ramon COMES i ROTA, o Llorenç ESPELL, dit *Frai* (n. a La Portella de La Quar?).
 Pere BARLABÉ, dit *Negret* (n. a Agramunt).
 Salvador FABREGA, dit *Noi-piu?* (escrit en fr. «Noy-Piou»; n. a Sta. Coloma de Farners).
 Isidro FORGA, dit *Menut* (n. a Puigcerdà).
 Josep MATEU, dit *Xicolata*, o *Cacau* (de la Vall de Bianya).
 Antoni FORCADELL, dit *Garcias* (lloc de naixement desconegut).
 Martí REIG (nascut a Lilla? o a Alella?; text: «Leille».)
 Josep CAMPS, dit *Sabé* o *Sever* (n. a Montblanc).
 Jaume PUJADES (n. a Pineda de Mar).
 Martí BOSCH, dit *Quicu* (n. a Colomers).
 Joan VICENS, dit *Nas-ratat*, o *De la Viuda*, o *Gos negre* (n. a Vila-roja, Rosselló).
 Sebastià BARNEDES, dit *Tià dels Meners* (n. a Sant Aniol).
 Manuel COLOMER, dit *Serineta* (n. a Vinçà, Rosselló).
 Vicent JUSTAFRÉ, dit *Perot del Batlle* (n. a Les Illes, Rosselló).

Joan SIMÓ, Josep BALMES, Geroni ICAZES, i Josep MATEU, foren condemnats a mort i executats en 1846. L. ESPELL, P. BARLABÉ, S. FABREGA, I. FORGA, A. FORCADELL i M. REIG condemnats als treballs forçats, cadena perpètua. J. CAMPS a vint anys; i cinc altres a penes més lleugeres. La «Cova dels Trabucaires» és en l'antic terme de Bâsegoda (ara t. d'Albanyà).